

**SZÁLLÁSI ÁRPÁD:
NIKOLAUS LENAU (1802–1850), AKIT ORVOSOK OLY SZÍVESEN
FORDÍTOTTAK**

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Gazda István vezetésével.**

„Ő elsőnek érezte át a magyar pusztá költészetét, a természetimádásával és féktelen szabadságszeretetével előtte járt Petőfi Sándornak, mint Keresztelő János a Megváltónak.” Bánáti szülőföldije, Herczeg Ferenc írta róla ezeket a szép sorokat Feleki Sándor Lenau-fordításának előszavában.

Tudott, hogy a nagy költő Magyarországon született („Geboren in Csatád, in Ungarn”) 1802-ben, és csak 20 éves kora után került végleg német nyelvterületre, ahol a Schwäbische Dichterschule jelesei között a méltatói der Magyare-nek nevezték. Korán elhunyt apjának a sírja, anyjának és testvéreinek a nehéz sora, valamint ifjúkori emlékei ide kötötték, de a vagyonos nagypapa biztosította tanulási lehetőség oda. Költői anyanyelve végleg a német lett, de magyar tárgyú verseiben „mintha Petőfit olvasnánk német fordításban”. Fiatalon özvegy édesanyja újra férjhez ment Vogel Károly pesti orvoshoz. Lenau nagyon tisztelte az anyagilag élhetetlen mostohaapját, talán az ő hatására iratkozott át a jogi karról az orvosira. Sikerrel elvégzett belőle három esztendő, de diplomát szerezni már a zseniális fokon jelentkező költői elhivatottság kizárólagos érzése nem engedte.

A valódi családi nevén Niembsch, a nemesi Strehlenau előnévből rövidített lenau 1830-ban hagyta el a Medicinát a Múzsák kedvéért. A következő évben a Neckar-völgyi gyönyörű Heidelbergbe ment, ott írta első szerelméhez a 'Schilflieder' című versét, amelyet a többiek között Mendelssohn is megzenésített. Közben a nagyanyja halálával örökölt pénzzel Amerikába vándorolt ki, farmot vásárolni. De hát ő pionírnak nem a bozótos földekre született. Egy év múlva bukott farmerként, de gazdag verstermással érkezett vissza az öreg kontinensre. 1832-ben jelent meg első verseskötete, majd sorjában a nagylélegzetű filozofikus művei: a Faust, a Don Juan, a Savonarola.

Az ünnepelt költőben az 1838-as nagy pesti árvíz ébresztette fel a szunnyadó szülőföldi emlékeket. Az árvízkárosultak javára rendezett nagy bécsi hangversenyre írta 'Prológus' című versét, amelyet ott maga szavalt el nagy átéléssel.

„Jajongás, vészharang, segélykiáltás,
Morajló hab, mely a falakra hágott,
Ezek, kikelet, most melódiáid,
És tördelő kéz most a te virágod.
Mindenfelé arcok kétséggyötörve,
Mint pusztító, most ily formába törsz be.
Danubius az óriás a vén,
Már rég eped: szép város, légy enyém...”
(Feleki Sándor ford.)

Az ugyanezen alkalomra megjelent nagy díszes almanach részére „rögtönözte” a ’Fogoly’ és a tankönyveinkből ismert ’Három cigány’ című költeményeket. Az alábbiak a ’Pusztai csárda’ strófái:

„Széles Magyarhont jártam én,
Nagy boldogságban úszva,
hogy eltűnt fa, bokor, falu
S itt már a méla pusztá.

Lófalka száguldoz felém,
Csikósok a nyomukba,
Az ostorcsattogás között
Gyorsabb rohamba futva.

Utam a csárdába vitt.
Ittam magamban árván.
Köröttem táncoló sereg
Vidám nótára járván.

A cigány nép még ott maradt,
E víg, tüzes legények
S a rebellis Rákóczi-
Hangzott a régi ének.”

(Feleki Sándor ford.)

Azaz mégis másképp látja a pusztát Petőfinél: a kívülről nézők romantikájával és a visszajárók izgalmával.

„Melancholikus természetű vagyok. Lelkem iránytűje mindig remegve fordul vissza az élet fájdalmához...” – ismerte fel magában korán a költő a későbbi elborulás első tüneteit.

Dühöngő beszámíthatatlansága 1844 őszén kezdődött. Október 22-én beszállították a winnenthali elmegyógyintézetbe. Kórjelzőnek tartott versét az intézet igazgatója, Zeller dr. jegyezte fel. Akkor ezt patológiásnak tartották. Ma?

„Semmiség.
Csak semmi minden, bárhová tekintek!
Sokszor megzengett vándorlás az élet.
Vad hajsza, erre majd arra téved
S erők is elhagy az út közbe minket.
Igen, ha földi végcélunkhoz érve
Még megmaradnánk friss legényi sorba,
Mint amikor megkezdődött a torna:
Kacaghatnánk e játékon mi végre.
De egy hatalom visz minket naponta,
Mint korsót, mely ütődött kút tövéhez,
Ketté hasadt, tartalma kiszivárog
S csak issza, issza be a föld, az éhes.
Aztán üres. Nincs semmi benne végre
S oda jut más cserép közé, szemétre.”

(Feleki Sándor ford.)

1847-ben átszállították az oberdöblingi tébolydába. Verset már csak világosabb pillanataiban írt. Midőn az intézet egy másik helyiségében a legnagyobb magyar vívódott, Nikolaus Lenau 1850. augusztus 22-én végleg elhagyta a földi pálya utolsó, szomorú szakaszát.

Értékelői a német nyelvű líra legkiválóbb elégiaköltői közé rangsorolják.

A nagyságon túl, magyar életképei kezdettől vonzották műfordítóinkat. Később a lelkes honfiak többször próbálták – sikertelenül – magyarrá pörölni. Versei magyarul már 1855-ben megjelentek, az első lírafordítás németből Világos után.

Majdani fordítói között két orvos található: Lövi József és Feleki Sándor.

Lövi József, kassai orvos a Gyulai Pál alapította 'Olcsó Könyvtár' sorozatban saját fordításában adta közre Lenau 'Az albiak' (1911) és a 'Don Juan' (1913) című drámáját.

Feleki Sándor doktor egy hosszú műfordítói emberöltőt szentelt kedves költőjének. Az idézett fordítások tőle valók.

Mindkettő neve rákiváncozik az orvosok végezte műfordítástörténet összeállítani érdemes listájára.